

VLIV EKONOMICKÉHO POTENCIÁLU NA POČÁTEČNÍ OBDOBÍ SOUDOBÉ VÁLKY

Podplukovník Bohuslav Krasický

Součástí socialistické vojenské vědy je zkoumání ekonomického a morálního zajištění války na naší straně i na straně nepřítele. Význam tohoto zkoumání vzrůstá použitím zbraní hromadného ničení, které vnášejí do řešení těchto otázek mnoho nového. Tím se možná příští válka podstatně odlišuje od všech válek předchozích. Úkolem této stati je stručně nadhodit některé hlavní problémy ekonomického zajištění soudobé války, ukázat, jaký bude vliv ekonomického potenciálu na počáteční období války, a naznačit směr možného řešení těchto hlavních problémů ekonomického zabezpečení přípravy a vedení soudobé války. Které problémy považujeme v současné době za hlavní?

Za prvé a především existuje nutnost zajistit možnost vyrábět a hospodařit v období přípravy i vedení války neboli zajistit realizaci ekonomického potenciálu, za druhé vystupuje do popředí nutnost rozvíjet válečnou výrobu a válečné hospodářství jak za přípravy, tak i za vedení války, za třetí v souvislosti s oběma předchozími problémy je tu otázka ekonomické převahy nad nepřítelem, která je konec konců základem získání převahy vojenské, za čtvrté v souvislosti s použitím zbraní hromadného ničení vzniká pro ekonomiku každé země nebezpečí nenadálého zničení, tu jde o problém využít momentu překvapení k zničení ekonomického potenciálu.

Řešení těchto problémů je nutné jednak v období přípravy války, jednak za počátečního období války. V každém případě právě tyto problémy určují s ekonomického hlediska též povahu počátečního období soudobé války. Vysvětlení jejich obsahu a možného způsobu řešení nám do jisté míry odhalí, jaký vliv bude mít ekonomický potenciál na počáteční období války.

I

Rozeberme nejprve podrobněji hlavní problémy ekonomického zajištění přípravy a vedení války, jejichž řešení se nevyhne žádná země nebo skupina zemí.

a) Problém realizace ekonomického potenciálu

V každé válce bylo hlavní starostí válčících zemí zajistit uspokojování materiálních potřeb bojujících armád i zápolí. K tomu musela být zachována výroba a celé národní hospodářství. Aby byla zachována výroba, bylo třeba mít k dispozici pracovní síly, výrobní kapacity, zdroje energie a zásoby surovin jak v oblasti průmyslové výroby, tak i výroby zemědělské, v oblasti dopravy atp. K tomu musela mít každá země dostatek finančních prostředků a dobře organizované a fungující národní hospodářství. Při tom požadavky na ekonomiku země vzrůstaly. Války předmonopolního kapitalismu si vyžadovaly 8 až 14% národního důchodu. Avšak již první světová válka pohlcovala na vojenské výdaje každý rok okolo 50% národního důchodu. Odhaduje se, že se výdaje na první světovou válku rovnaly výdajům na vše-

chny války 19. století. Druhá světová válka tuto tendenci ještě zesílila. Války nyní pohlcují 60 i více procent národního důchodu, t. j. až 40% celkového společenského produktu. Světový rozsah válek a doba jejich trvání vzdalovaly miliony lidí od produktivní práce, obrovský rozsah škod a ničení přiváděly nazmar mnoho hodnot. To všechno se odrazilo v hospodářství válčících zemí.

K upřesnění představy o požadavcích obou světových válek na ekonomiku společnosti nebude na škodu uvést celkový přehled o nákladech, ztrátách, škodách a jiných pohledávkách za období od roku 1900 až 1946.¹⁾

Náklady ve válce 1914 až 1918

	Liber šterlinků
1. Námořní ztráty, bojové a obchodní lodě; počet 7255 všech typů s celkovou tonáží 17 816 411 BRT. Odhad z roku 1922, i s lodními náklady, počítaje v to ještě námořní lodě vystavěné před rokem 1914	1 232 800 000
2. Pozemní škody, domy, továrny, veřejné budovy, pozemky, úroda, železnice, vodní díla a p.	6 241 670 000
3. Přímé peněžní náklady. Není v to pojata položka 6. Zabitých bylo 8 867 576, raněných 20 928 045 jen u ozbrojených sil	35 448 000 000
Další dvě položky vznikají z těchto ztrát	
4. Zkapitalisovaná hodnota válečných pensí a jiných závazků vzniklých z války	1 512 000 000
5. Lidský kapitál nebo jiné sociální hodnoty, zničení výdělečné schopnosti	5 057 457 510
6. Válečné náklady v období od roku 1900 až 1920 s vyložením položky 3	27 012 700 000
Celkem vzhledem na období 1910 až 1920	76 504 627 000

Náklady ve válce 1939 až 1945

7. Námořní ztráty 24 542 lodí s celkovou tonáží 11 928 839 BRT	1 519 196 000
Obchodní lodě. Ztráty 11 891 lodí s celkovou tonáží 48 330 641 BRT i s náklady	2 577 755 000
Letadla všech typů 251 157. Většina těchto letadel byla vyrobena v letech 1939 až 1945. Jejich hodnota je zahrnuta v položce 9, t. j. přímé peněžní náklady.	
8. Škody pozemní	65 557 008 369
9. Přímé peněžní výdaje (neobsahuje položku 12) Bylo zabito 16 095 644, raněno 11 860 327 příslušníků ozbrojených sil. Další dvě položky vyplývají z těchto ztrát.	223 342 859 543
10. Kapitalisovaná hodnota válečných pensí	11 580 129 647

¹⁾ Arthur Guy Enock, This War Business.

11. Lidský kapitál a sociální hodnoty	99 276 974 250
12. Válečné náklady v době 1921 až 1946 s vyloučením položky 9	258 856 000 000
Celkem vzhledem na období 1921 až 1946	658 612 971 809
Převedeno z období 1900 až 1920	76 504 627 000
Převedeno z období 1921 až 1946	658 612 971 809
Celkový úhrn	735 117 599 319

Sečteme-li válečné výdaje 24 nejdůležitějších zemí světa za období od roku 1900 až do roku 1946, zjistíme, že tyto země vynaložily na válečné výdaje a na obranu 321 316,7 milionu liber šterlinků a na všechny ostatní účely vydaly 313 759,9 milionu liber šterlinků. Válečné náklady za toto období činily 51% všech jejich nákladů, které byly v této době vůbec vynaloženy. Státní dluh těchto zemí byl za totéž období zvětšen 42krát, vzrostl ze 4003,4 milionu liber v roce 1900 na 171 240,8 milionu liber šterlinků v roce 1946. Příprava a vedení soudobé války si vyžaduje ještě vyšší náklady než v minulosti. Národní hospodářství všech zemí je stavěno před úkol, jak zajistit tyto potřeby války a při tom nepřivést ekonomiku země k hospodářskému zhroucení.

K tomu za nebezpečí nukleární války přistupuje ještě další nová okolnost, a to ta, že atomových zbraní bude použito především k zničení hospodářské síly zemí, t. j. k zničení ekonomického potenciálu. Dosud bylo národní hospodářství vystaveno jenom následkům takových válečných akcí, které na čas ochromovaly možnosti rozvíjení výroby a celého hospodářství, avšak nyní je ekonomika země vystavena nebezpečí rozsáhlého a trvalého zničení. Počátek této tendence se projevil již v druhé světové válce rozsáhlým bombardováním, které vyústilo v použití atomových pum.

V době války bylo v Evropě spojeneckými vojsky shozeno 2 697 473 t pum, hlavní část byla shozena v posledním období války.²⁾ Z celkového počtu pum shozených na Německo v období do ledna 1944 bylo shozeno 17%, v období do června 1944 28%.

Z celkového množství 2,7 milionu t pum bylo shozeno na Německo 50,3%, na Francii 21,8%, na Itálii 13,7%, na Rakousko, na Maďarsko a na Balkán 6,7%, na ostatní země 7,5%.

Použití těchto prostředků nesměřovalo tehdy k zničení ekonomických center, nýbrž různých jiných, t. j. strategických cílů.

Na příklad z celkového množství shozených pum bylo shozeno

na komunikace na souši	32,1%,
na města	23,7%,
na vojenské cíle	11,1%,
na podniky naftového a chemického průmyslu, na kaučukový průmysl	9,3%
na letecké základny	6,9%,
na vodní komunikace a mořské cíle	4,2%,

²⁾ The Effects of Strategic Bombing on the German War Economy.

na základny střel V 1	2,0%,
na podniky leteckého průmyslu	1,8%,
na ostatní průmyslové podniky	2,6% a
na ostatní objekty	6,3%.

Bylo vypočteno, že 40 000 shozených pum způsobilo snížení roční výroby v celém Německu o 2,71%. To znamená, že k snížení roční výroby a 1% bylo nutno shodit asi 15 000 pum. Teprve později, až v roce 1944 a 1945, bylo bombardování zaměřeno na zničení ekonomiky Německa, jak vyplývá z tohoto přehledu:

Rok	Váha pum shozených na města v t	Snížení výroby v %
1942	37 826	2,5
1943	143 578	9,0
1944	254 666	17,0
1945 (leden—duben)	98 443	8,5 (což by činilo 19,5% za rok při udržení stejného tempa intenzivního bombardování)

Byla těžce postižena hlavní průmyslová centra Německa. Přesto výroba válečného materiálu rostla, a to vezmeme-li leden 1942 za 100%, činila v červnu 1944 322%.

Nálety mohly snížit průmyslovou výrobu v městech na 55%, avšak jestliže se neopakovaly, zvýšila se za tři měsíce úroveň výroby opět na 80% a za 6 až 11 měsíců na 100%. Později bylo letecké bombardování zaměřováno především na snížení úrovně průmyslové výroby, a to zničením výrobního zařízení, zničením pracovní síly, systému zásobování energií, komunikací a dopravy. Roku 1944 bylo vyraženo z provozu 6,5% provozního parku.

Bombardováním ekonomických center nemohla být zničena ekonomika, bylo nutno najít účinnější prostředek. Byl nalezen v atomové pumě a později ve vodíkové pumě, která je 700krát účinnější než atomová puma shozená na Hirošimu. Ekonomický potenciál země může být zničen a to trvale.

Z toho vyplývá, že problém zajištění existence a rozvoje výroby a celého hospodářství za přípravy a vedení války nabývá zvláštního významu. Jeho podstata je v tom, jak využít existujících výrobních a hospodářských možností k tomu, aby výroba byla uskutečněna a hospodářství mohlo plnit svou funkci ve společnosti, a to jak za přípravy, tak i za vedení války. Rozvoj ekonomického potenciálu určuje možnost rozvíjení válečně ekonomického potenciálu.

b) Rozvíjení válečně ekonomického potenciálu

V obou světových válkách se projevila objektivní nutnost rozvíjet válečnou výrobu, neboť materiální a technické potřeby vedení války neustále vzrůstaly a vyžadovaly si rychlou výrobu válečného materiálu. Nutnost

rozvíjet válečnou výrobu vyplývá zejména z vysokého podílu válečné techniky ve válce, který se neustále zvyšoval a vyžadoval si čím dál tím větších materiálních i lidských zdrojů.

Válečný proces se čím dál více mechanisoval. Během první světové války se počet kulometů zvýšil v armádách 10krát až 20krát, rovněž počet děl se zvětšil. Na př. armády Německa, Francie, Anglie, Ruska a Itálie měly na počátku války 20 tisíc lehkých a 4400 těžkých děl. Na konci války měly tyto země již 47 tisíc lehkých a 27 tisíc těžkých děl. Na počátku války měly všechny válčící země 600 letadel, avšak na konci jich měly 10 tisíc a se všemi ostatními druhy 50 tisíc.

V první světové válce se objevily nové zbraně, jako na příklad tanky, kterých bylo v srpnu 1916 49, avšak na konci války jich bylo již 2 tisíce. Za první světové války bylo vyrobeno v Německu, Francii, Anglii, Rusku a v Itálii 140 000 děl, 820 000 kulometů, 174 200 letadel, 242 000 leteckých motorů, 228 000 nákladních automobilů a různé jiné techniky.

Za druhé světové války bylo vyrobeno západními spojenci (mimo SSSR):

letadel	443 031,
děl, pušek a palebných zbraní	49 319 462,
munice, pum, min atd.	82 352 314 472,
bojového a obchodního loďstva v přibližné tonáži	79 000 000 brt,
válečných vozidel a tanků	5 157 458,
oděvu, textilií, obuvi a jiné	1 585 101 000.

V závislosti na mechanizaci války vzrostla účinnost neboli efektivnost zbraní. Tato účinnost se jevila ve škodách a ztrátách, které utrpěly válčící země v první i v druhé světové válce. Všechny tyto tendence se jasně projevují v povaze možné příští války. V poválečném období přešly hlavní kapitalistické země v čele s USA k agresivní, válečné politice. Provádějí politiku horečného zbrojení, militarisují své hospodářství, militarisují hospodářství jiných zemí, vyzbrojují západní Německo a ostatní členy svých útočných seskupení. Politiku zbrojení charakterisují tato fakta: USA zvýšily své výdaje na obranu z 1077 milionů dolarů v roce 1939 na 50 274 milionů dolarů v roce 1953, Velká Británie zvýšila výdaje na zbrojení ze 382,5 milionů liber šterlinků v r. 1939 na 1554 miliony liber šterlinků, Francie z 29 miliard franků v r. 1938 na 1450 miliard franků v r. 1954.

Tato válečná politika hlavních kapitalistických zemí má vliv na hospodářství těchto zemí především tím, že se výroba orientuje na výrobu válečného materiálu. Tak na př. hodnota čisté výroby zpracovatelského a těžebního průmyslu v USA zaznamenala od roku 1950 do r. 1954 tento vývoj: 101,6 — 115,4 — 121,9 — 131,9 — 128,5 miliard dolarů. Z toho hodnota vojenské výroby činila v témž období 7 — 14 — 30 — 36 — 28 miliard dolarů. To znamená, že podíl vojenské výroby v procentech k hodnotě celkové výroby činil v témž období 7 — 12 — 25 — 27 — 21%. Takže dnes v Americe výroba vojenského průmyslu činí 20 až 25% objemu průmyslové výroby. Celá čtvrtina průmyslové výroby má v míru válečný ráz. Jde především o výrobu bojové techniky, která se neobyčejně rychle vyvíjí.

Můžeme této politice zbrojení přisoudit úlohu jednak určité ekonomické páky k oddálení krise, jednak je ekonomika hlavních kapitalistických zemí přizpůsobována potřebám soudobé války. V podstatě byly v ekonomice

USA a jiných kapitalistických zemí vytvořeny všechny základní formy válečného hospodářství, které zvyšují připravenost těchto zemí na vedení války. S touto skutečností je nutno počítat, nikoli ji ignorovat.

Rozšiřování válečné výroby znamená neproduktivní užití ekonomických zdrojů společnosti. Jde na úkor normální mírové výroby a spotřeby. Proto každá společnost může věnovat jen určitou část na krytí těchto neproduktivních potřeb. A tato část je určena zejména dvěma faktory: objemem národního důchodu a existenčním minimem. Uveďme příklad:

Země A má 100 milionů obyvatel. Národní důchod činí 100 miliard jednotek, na jednoho obyvatele připadá 1000 jednotek. Existenční minimum činí 80 jednotek, zbývá 920 jednotek na hlavu neboli 92 miliard jednotek pro celý národ. V rámci těchto 920 jednotek se může pohybovat maximální výše výdajů na rozvoj neproduktivní výroby a nákladů, ovšem teoreticky vzato, neboť není možné v žádné společnosti, aby se veškerého národního důchodu užilo neproduktivně. Takovým užitím národního důchodu by se zužovala základna rozvoje výroby a ekonomika by tak nebo onak spěla k rozkladu.

Tento zjednodušený příklad znázorňuje možnosti rozvoje válečné výroby jak za války, tak i v míru. Potřeby na zbrojení vzrůstají s povahou soudobé války, avšak nemohou trvale stlačovat existenční minimum, neboť by to vyvolalo odpor širokých lidových mas s politikou vlády, nemohou jít ani trvale nad národní důchod, na příklad prováděním půjček a p., neboť by se země octla na pokraji zhroutil. Rozvíjet válečnou výrobu je však objektivní nutnost vyvolávaná potřebami vedení války, a to již v době přípravy na válku. Musí být uskutečňována a rozvíjena v určitých mezích, proporcích k mírové výrobě. Musí být zásobována pracovními silami, musí mít určité kapacity, zdroje energie, suroviny atd., musí mít zajištěnu určitou organizaci a řízení v rámci společnosti. K tomu účelu je nutné rozvíjet válečnou výrobu a válečné hospodářství. Tak se v rámci celkového národního hospodářství natrvalo vyčleňuje jistá část souhrnných výrobních, po případě hospodářských možností a mění se v možnost výroby válečné a válečného hospodářství. Tak tu nutně vzniká problém rozvíjení válečné výroby, po případě válečné ekonomického potenciálu. Na rozvoji válečné ekonomického potenciálu je závislý rozvoj vojenského potenciálu.

c) Problém ekonomické převahy

V obou světových válkách zvítězila vždy ta skupina zemí, která měla převahu v ekonomickém potenciálu a mohla na tomto základě dosáhnout také převahy ve válečné ekonomickém potenciálu i potenciálu vojenském. Za ekonomické převahy bylo možno nahrazovat vzniklé ztráty na ekonomickém potenciálu, válečné ekonomickém i vojenském potenciálu a vytvářet materiální předpoklady vítězství. Proto země, které neměly převahu v ekonomickém potenciálu, usilovaly jí dosáhnout politickými a válečnými akcemi.

Zajištění realizace ekonomického potenciálu před válkou i za války nacházelo v minulosti vždy svůj výraz v úsilí o dosažení ekonomické převahy nad nepřítelem. Dosažení konečného vítězství bylo vždy nejméně souhrnem ekonomické a vojenské převahy nad nepřítelem. Avšak věc nebyla tak jednoduchá. Ekonomická převaha se neuplatňuje přímo též vojensky. Ekonomická převaha vytváří jen určité předpoklady k dosažení převahy vojenské.

Vraťme se k našemu příkladu a rozšířme ho na dvě země:

Země A má 100 milionů obyvatel a národní důchod na jednoho obyvatele činí 1000 jednotek. Existenční minimum činí 80 jednotek. Na hlavu zbývá 920 jednotek, t. j. 92 miliard pro celý národ. Země B má 400 milionů obyvatel, její národní důchod činí 40 miliard jednotek, připadá na jednoho obyvatele 100 jednotek, existenční minimum je stejné 80 jednotek, přebytek činí na hlavu 20 jednotek, t. j. 8 miliard pro celý národ. Země A bude mít zhruba 12krát větší přebytek, kterého může použít k přípravě nebo k vedení války, než země B neboli bude válečně ekonomicky 12krát silnější. Země A může použít dalších prostředků na vedení války, aniž sáhne na existenční minimum. Tento příklad ukazuje teoreticky určité ekonomické možnosti, avšak záleží na mnoha dalších činitelích, jak těchto možností bude využito.

Použití prostředků hromadného ničení zvyšuje význam vojenského potenciálu a do jisté míry i jeho nezávislost na potenciálu ekonomickém. Nerozhoduje jen množství válečné techniky vyrobené za určitou dobu, nýbrž záleží na její kvalitě, t. j. účinnosti, na způsobu jejího použití atd.

Existuje možnost kompenzovat ekonomickou převahu vojenským mistrovstvím, politickými akcemi atd.

d) Problém momentu překvapení

Problém ekonomické převahy byl za druhé světové války často řešen s využitím momentu překvapení. Nacistické Německo nemělo nad Sovětským svazem ekonomickou převahu, ale mělo převahu vojenskou — alespoň dočasně, a proto volilo způsob nenadálého přepadení.

Rychlými útočnými akcemi okupovalo území, které se rovnalo plochou jedné a půl Francie, s 71 miliony hektarů obdělávané půdy, 88 miliony obyvatel a 109 miliony kusů hovězího dobytka. Produkce v této oblasti činila 46 miliard rublů. Rychlá okupace těchto oblastí snížila ekonomický potenciál SSSR téměř na polovinu. Přes tyto obrovské ztráty byl Sovětský svaz s to rozvinout svůj ekonomický i válečně ekonomický potenciál a na konec Německo porazit. Existence zbraní hromadného ničení vtiskuje momentu překvapení zvláštní rys ničivosti. Nukleární zbraně umožňují nenadále zničit základní ekonomická centra. Zranitelnost ekonomiky neobyčejně vzrostla.

Nacistický ministr válečného hospodářství Speer za války prohlásil, že by snížení výroby elektřiny na 40% přivedlo vojenský průmysl Německa do nebezpečí, snížení výroby na 60% by přivedlo ke krachu veškerou válečnou ekonomiku. Nenadálé přepadení a zničení ekonomických center by ohrozilo nejen ekonomiku, ale i další existenci lidské společnosti. Proto je nezbytné uchránit ekonomiku před takovým nebezpečím.

Těmito problémy není zdaleka vyčerpána problematika ekonomického zabezpečení přípravy a vedení války. Zaslouhuje pozornosti velmi mnoho dalších otázek, jako na př. organizace a řízení národního hospodářství, financování a j., které se nutně vyskytnou v souvislosti s řešením těchto problémů.

II

Jak se nám tyto problémy jeví za vedení soudobé války, zejména v jejím počátečním období?

a) Soudobá válka se bude odlišovat s ekonomického hlediska od všech předchozích válek zejména

- oboustranným použitím atomových zbraní nebývalé ničivé síly, které bude směřovat především k zničení ekonomického potenciálu,
- ekonomický potenciál bude značně decimován, a to již na samém počátku války,
- zničení určité části ekonomického potenciálu znemožní plnit objektivně nutné požadavky nejen vedení války, ale i existence společnosti.

Z toho vyplývá nutnost učinit rozsáhlá opatření k zachování možnosti vyrábět a hospodařit. Možnost vyrábět pro mírový život i pro potřeby vedení války předpokládá mít dostatečné rezervy pracovních sil s náležitou kvalifikací, dále potřebné výrobní kapacity, kapacity dopravy, zdroje energie a surovin, dobře fungující dopravu atd. Pracovní síly jsou soustředěny v městech, průmysl v několika málo vysoce výkonných ekonomických centrech, energetické zdroje a základní suroviny rovněž. Ve světovém měřítku je průmysl soustředěn na několika místech a ta všechna jsou dnes již vyrobeným atomovým potenciálem postižitelná. Zachovat možnost vyrábět proto vyžaduje rozsáhlé přestavby celé ekonomiky, vytvoření nových kapacit mimo dosah zbraní hromadného ničení, zejména hluboko pod zemí, hluboko v horách, pod mořem atd. Vytvoření nových energetických zdrojů, jejich výstavbu, vytváření zásob surovin a potravin, stavbu rozsáhlých krytů pro městské obyvatelstvo, podzemních továren, zajištění dopravních prostředků a spojů atd. Všechna tato opatření vyžadují obrovských finančních nákladů, které jsou vesměs neproduktivní, a proto neúnosné, i pro nejbohatší země světa. Kdybychom tuto otázku zevrubně prozkoumali a vyjádřili náklady, které by si taková přestavba ekonomiky vyžadovala, došli bychom k několikanásobku všech dosavadních válečných výdajů. Žádná země není s to učinit v krátké době, na př. během deseti let, taková opatření, aby uchránila třeba jen dvacetinu svého ekonomického potenciálu.

Na tomto faktu nic nemění ani ta skutečnost, že na příklad Spojené státy vytvářejí plánovitě v rámci různých programů opatření, aby při odvetném úderu Sovětského svazu uchránily co nejvíce svůj ekonomický potenciál. Pro případ atomové války stavějí kryty, provádějí přípravy k evakuaci obyvatelstva z měst, mechanisují a automatisují jejich obranu, zajišťují dopravu, provádějí výstavbu nových kapacit mimo dosah nukleárních zbraní, provádějí centralisaci výroby a decentralisaci výrobního aparátu i energetických zdrojů, zvyšují kapacity dopravy, zejména námořní a letecké, zajišťují zdroje energie, zejména atomové, provádějí rozsáhlou automatisaci výrobních procesů nejdůležitějších výrobků, zajišťují zdroje strategických surovin po celém světě, hromadí zásoby na vlastní půdě, zajišťují zásoby potravin, rozmisťují své investice do zemí, které považují za svá zápolí, zejména do Latinské Ameriky i do jiných oblastí, rozvíjejí horečnou vědeckou činnost, zaměřenou směrem »zničit vše jednou ranou«.

Všechny země jsou vystaveny nebezpečí, že bude zničen jejich ekonomický potenciál; řada evropských spojenců USA především.

Zničení ekonomického potenciálu v počátečním období války vytvoří na obou válčících stranách s ekonomického hlediska zcela nové, nepředvídané podmínky pro další vedení války. Možnost zachovat rozvoj výroby a uspokojovat další potřeby vedení války bude záviset na míře zničení ekono-

mického potenciálu. Zničení ekonomického potenciálu bude závislé na množství, účinnosti a způsobu užití těchto prostředků.

Nukleární zbraně jsou produkt vysoce rozvinutého ekonomického potenciálu a tyto zbraně mohou ekonomický potenciál podstatně zničit již v samém počátečním období války. Tato skutečnost zásadně určuje nejen povahu počátečního období války, nýbrž války vůbec a tím i celou další existenci lidské společnosti. — Toto poznání bude čím dále tím hlouběji pronikat do vědomí prostých obyvatel naší planety a ti se nevzdají práva rozhodovat o svém osudu jen na základě přání největších světových monopolistů. Přitom je nutno činit potřebná opatření k zajištění realizace ekonomického potenciálu i k rozvíjení válečné ekonomického potenciálu.

(b) Z předchozího předpokladu vyplývá, že nebude možno rozvíjet válečnou výrobu v potřebném rozsahu v počátečním období i za dalšího vedení války. Nelze proto počítat s nějakou ekonomickou mobilisací až v počátečním období války a s převáděním ekonomiky na válečné koleje, jak tomu bylo za první i druhé světové války. Soudím, že nebude možno provést jakoukoli ekonomickou mobilisaci v počátečním období války. Válka bude v podstatě vedena těmi zbraněmi, které byly vyrobeny před válkou a které byly uchráněny před zničením v počátečním období. Použití zbraní hromadného ničení vyvolává nutnost rozsáhlé výroby těchto zbraní až na maximální hranici a rovněž dalších prostředků nutných k dosažení vojenské převahy nad nepřítelem. Těžiště přípravy ekonomiky na válku se posunuje do období před válkou. Povaha počátečního období války bude především záležet na stupni připravenosti ekonomiky na vedení války.

Rozvíjení válečné výroby může vyvolat vážný rozpor v ekonomice, zejména u zemí, které jsou v období budování materiálně výrobní základny. Z této skutečnosti vyplývá nutnost vzájemné pomoci, ekonomické koordinace a prohlubování dělby práce. Základem úsilí rozvíjet válečnou výrobu v podmínkách před válkou musí být rozvíjení ekonomického potenciálu, zvyšování tempa jeho rozvoje, poněvadž jen tak je možno zvyšovat neproduktivní výrobu, nikoli na úkor výroby produktivní a zároveň zajišťovat zvyšování životní úrovně obyvatelstva.

Rozvíjení válečné výroby musí být soustředěno na výrobu rozhodujících zbraní vysoké technické dokonalosti, na dosažení prvenství v účinnosti těchto zbraní a maximální úspornosti při jejich výrobě. Takovou cestou je možno uskutečňovat rozvíjení válečné ekonomického potenciálu. Takové řešení problému rozvíjení válečné ekonomického potenciálu si nutně vyžádá existenci válečné ekonomiky v jisté zárodečné formě, která by řešila řadu otázek vznikajících z nutnosti rozvoje válečné výroby již v míru.

(c) Použití zbraní hromadného ničení otvírá otázku, zda je nutno k zajištění vítězství nad nepřítelem dosáhnout ekonomické převahy nad nepřítelem nebo zda mají předpoklady k vítězství také země, které nemají ekonomickou převahu nad svým nepřítelem.

Vycházíme-li jen z minulosti, ukazují všechny dosavadní zkušenosti, že dosáhnout ekonomické převahy je nezbytné. A to proto, že se ekonomická převaha projevuje již v počátečním období války, a to především tím, že tato skupina zemí bude mít po ruce větší množství ničivých prostředků, že mohla pro připravovanou válku již dříve vyrábět a všestranně vybavit své ozbrojené síly potřebnou válečnou technikou, že mohla vytvořit pro počáteční období války to, co nebude možno vytvořit během války.

Ekonomická převaha se projeví podstatně již v počátečním období a je dnes celkem jasné, že se může projevit rozhodujícím způsobem. S tímto faktem musí počítat zejména země, které nemají nad možnými protivníky ekonomickou převahu, a musí hledat cesty především politické a vojenské, jak tuto ekonomickou převahu kompenzovat. Přitom použití prostředků hromadného ničení umožňuje získat ekonomickou převahu.

Budou-li na příklad menším množstvím prostředků hromadného ničení zasazeny rozhodující ekonomická centra, může být ekonomická převaha podstatně snížena. To lze aplikovat na příklad na energetické zdroje, na dopravní uzly železniční, silniční, na dopravu přes oceán nebo i získáním kapacit na cizích územích anebo konečně i zničením základních ekonomických center. Hlavní starost však musí být soustředěna na zničení vojenského potenciálu nepřítele, zejména zásob prostředků hromadného ničení. Ekonomická převaha se nemůže uplatnit bezprostředně. Přímě je podmíněna ještě vojenskými činiteli a konečně také politickými. Problém ekonomické převahy může být řešen již za přípravy války nebo musí být vyřešen v počátečním období války. Tato nutnost vyplývá z faktu, že nebude možno dosáhnout ekonomické převahy za války, neboť nebude možno rozvíjet výrobu vzestupným tempem. Perspektiva vzájemného ničení napovídá, že velkou úlohu v tomto směru bude mít prostor, to jest ty oblasti, které budou uchráněny ničení a mohou tvořit určité ekonomické zálohy. Není vyloučeno, že se tímto směrem posunou civilizační střediska po válce.

d) Problém využití momentu překvapení k zničení vojenského a ekonomického potenciálu je nutno řešit v souvislosti s předchozími problémy, a to rovněž v počátečním období války. Využití momentu překvapení umožňuje (neexistují-li technické prostředky jeho vyloučení) nenadále zničit značnou část ekonomického potenciálu nepřítele a tím podstatně změnit poměr sil dvou válčících skupin.

Na tomto základě je možno dosáhnout vojenské a ekonomické převahy v počátečním období války a rozhodnout o výsledku války. Takovým způsobem je možno změnit ekonomickou, po případě vojenskou převahu. Využití momentu překvapení by muselo dosáhnout zničení, po případě zneškodnění prostředků hromadného ničení, které by již nemohly zasáhnout svůj určený cíl, a zároveň znemožnit jejich další výrobu. Podstata využití momentu překvapení je ve zničení vojenského a ekonomického potenciálu a spočívá na způsobu použití prostředků, které máme po ruce.

Pro socialistické země však vyplývá kategorický příkaz absolutního vyloučení využití momentu překvapení nepřítelem, neboť by to znamenalo podlomení obranyschopnosti země.

V perspektivě vývoje nukleární války, a to již počátečního období, je nutno připustit, že v takové válce opravdu nebude vítězů, budou jen zničení. Avšak míra zničení závisí na tom, kolik budou mít válčící strany koalice k dispozici ničivých prostředků, jaké účinnosti a jakým způsobem bude těchto prostředků použito. Záleží na tom, jaký ekonomický potenciál bude zachován, jaké zdroje pracovních sil, kapacity, energie a suroviny budou mít jednotlivé skupiny v rezervě, jaké budou mít zápolí, dopravní možnosti, spoje. Bude záležet na tom, jaké síly zůstanou po provedení prvního úderu v počátečním období války k jejímu dalšímu vedení.

*

Závěrem můžeme stručně shrnout základní these naší odpovědi na otázku danou tematem:

1. Ekonomický potenciál všeobecně určuje válečně ekonomický a tím také potenciál vojenský. Vojenský potenciál je na ekonomickém závislý, avšak nikoli přímo, a to proto, že vojenský potenciál nabyl pro obrovskou ničivost nukleárních zbraní rozhodujícího významu. Nukleární zbraně jsou výsledkem vysoce rozvinutého ekonomického potenciálu, který dává ozbrojeným silám k dispozici rozhodující množství nukleárních zbraní a jiné válečné techniky, jimiž může být zničen ekonomický potenciál nepřítele, a tím může být rozhodnuto o výsledku války. Ekonomický potenciál takto nepřímo určuje povahu počátečního období války.

2. Ekonomický potenciál vytváří základní možnost rozvoje válečně ekonomického potenciálu. Rozvíjet válečně ekonomický potenciál je objektivní nutnost, a to již za přípravy války, neboť použití zbraní hromadného ničení absolutně vylučuje možnost rozvíjet válečně ekonomický potenciál za války progresivním tempem. Rozvíjení válečně ekonomického potenciálu před válkou si vyžaduje vytvoření zvláštní formy národního hospodářství: válečné ekonomiky. Převádět ekonomiku na válečné koleje až v počátečním období je vyloučeno. Rozvíjení válečně ekonomického potenciálu vytváří možnost dosažení vojenské převahy, a to již v počátečním období války.

3. Dosáhnout ekonomické převahy nad nepřítelem je objektivní nutnost. Ekonomická převaha se projevuje již v počátečním období války. To vyplývá ze skutečnosti, že hlavní kapitalistické země, které v rámci své agresivní koalice mají nad zeměmi socialistické soustavy ekonomickou převahu, militarisovaly ekonomiku a rozvinuly výrobu zbraní hromadného ničení, což zvýšilo jejich vojenský potenciál. Pro země socialistické soustavy vyplývá nutnost hledat cesty, jak tuto ekonomickou, po případě vojenskou převahu kompenzovat, a to buďto již za přípravy nebo za počátečního období války.

4. Pro socialistické země je nezbytné absolutně vyloučit využití momentu překvapení nepřítelem a hledat cesty, jak využít momentu překvapení k účinnému odražení chystaného útoku, k zničení jeho ekonomického potenciálu, po případě vytvoření ekonomické převahy k dosažení vítězství, a to již v počátečním období války.